

İslâm hukukunda menkul ve gayri menkul mallar arasında hüküm yönünden çok esaslı farklılıklar söz konusu değildir (Mustafa Ahmed ez-Zerkâ, III, 163). Aradaki hüküm farkları temelde akara dair bazı özelliklerin menkullerde olmasıyla ilgilidir. Gayri menkuller bilhassa tarım toplumlarında en sağlam geçim vasıtası, üretim faktörü ve servet ölçüsü olduğundan (Saymen-Elbir, s. 292) menkul kıymetler rejiminin yaygınlık kazandığı son zamanlara kadar menkullerden daha değerli kabul edilmiştir. Diğer taraftan gayri menkullerin süreklilik özelliğine karşılık menkul malların ömrü genellikle kısadır. Şüf'a ve irtifak hakkı ile komşuluk hukuku gayri menkullere aittir. Menkullerin hırsızlık ve telef olma gibi sebeplerle mâlikinin elinden çıkması ihtimali daha yüksektir. Menkul mallar kesin sınırlarla birbirinden ayrıldığı halde gayri menkuller genelde böyle değildir. Bundan dolayı taşınmaz mülkiyetine oranla menkul mülkiyeti konusu daha basit ve yalındır. Menkul ve gayri menkul arasındaki bu temel farklılıklar fikhî hükümler bakımından başlıca şu sonuçları doğurmuştur: 1. Menkul ve gayri menkul mallar üzerindeki aynî hakların aleniliği zilyedlikle sağlanmakla birlikte menkul malların kabzi ve üzerinde zilyedlik tesisi gayri menkullerden farklıdır. Buna göre bir satım ya da hibe işleminde menkul malın kabzedilmesi o malın nakliyle olmaktadır (Zekeriyâ el-Ensârî, II, 85). Gayri menkulün kabzi ise malın alıcının istifadesine hazır olarak sunulmasıyla (tahliye): Evin kapısını açmak, anahtarı teslim etmek gibi (İbn Kudâme, IV, 90, 218). Menkullerle gayri menkullerde zilyedliğin tesisi de birbirinden farklıdır. Niza konusu bir malda kimin zilyed olduğu o malın menkul ya da gayri menkul olması durumunda farklı kriterlerle belirlenir (Ali Haydar, IV, 373). Buna göre menkullerde bir malı bilfiil elinde bulunduran zilyed sayılır, ayrıca zilyedliğin ispatı istenmez (Osman b. Ali ez-Zeylaî, VI, 222; Ali Haydar, IV, 375). Gayri menkullerde ise Hanefî doktrininde akarı elinde bulunduyor olmak yeterli bir delil sayılmayıp akar üzerinde mâliklerin mallarında tasarruf ettiği şekilde tasarrufta bulunma şartı vardır. Tarlayı ekip biçmek, evde oturmak, arsada bina yapmak gibi. 2. Şüf'a hakkı gayri menkuller için geçerlidir. Hanefî, Şâfiî ve Hanbelîler'e göre ise bina ve ağaçlar araziye bağlı olarak şüf'a konusu olabilir. Araziden ayrı müstakil satılan inşaat, ağaç, ekinler vb. üst haklarıyla birlik-

te satılsa bile burada menkul hükmünde oldukları için tek başlarına şüf'a söz konusu olmaz (Nevevî, V, 69). Bunlar üst hakıyla satılmaları sebebiyle akar niteliği ve hükmü kazanmaz (Ali Haydar, III, 148). Mâlikî doktrininde ağaç ve bina akar sayıldığı için tek başına satılsa bile bunlarda şüf'a gerçekleşir. Ağaçlar eğri aşılana meyveleri Şâfiî mezhebine göre menkul hükmündedir; Hanefî, Hanbelî ve Mâlikîler'de ise bina ve ağaç gibi araziye bağlı olarak düşünüldüğünde gayri menkul hükmünde olabilmektedir (İbn Kudâme, V, 180). 3. Bey' bi'l-vefâ Hanefîler'de, sonraki âlimlerin istihšana dayanarak verdikleri bir hükümle akarlarda meşrû kabul edilmekle birlikte tercih edilen görüşe göre menkullerde câiz görülmemiştir (Ali Haydar, I, 224). 4. Hanefî doktrininde vakıf işlemi akara has olup menkullerin vakfedilmesi istisnâî durumlar hariç mümkün değildir (İbn Âbidîn, IV, 363-365). Hanefîler'in dışındaki üç mezhepte ise menkul vakfedilebilir (Mustafa Ahmed ez-Zerkâ, III, 147). Bu görüş farklılığı, vakfedilen malın süreklilik taşıması şartına karşılık menkul malların sınırlı bir ömrü olmasıyla ilgilidir. 5. Hanefîler'e göre müşteri satın aldığı menkul mal üzerinde onu teslim almadan satım akdi gibi hukukî bir işlemde bulunamaz; aynı mal gayri menkul ise bunu yapabilir (Mecelle, md. 253). Bu menkul malların helâk olma riski taşıması sebebiyledir. Zira teslim öncesi mebî helâk olduğunda satım sözleşmesi bâtil sayılacağı için burada garar bahis konusudur. Bazı haklar bu şekilde zayi olmaktadır (Ali Haydar, I, 409). Şâfiî doktrinini ise mebî akar olsun menkul olsun bu işleme cevaz vermez. 6. Menkul malın gasbı tartışmasız kabul edilmekteyken Ebû Yûsuf ve Ebû Hanîfe gayri menkulün gasba konu olamayacağı görüşündedir. Zira akarın nakli ve tahvili imkânsızdır. Fukahanın çoğunluğu ise akarın gasbını mümkün görür (İbn Kudâme, V, 140-141). Gasp hükümleri bakımından hâne, değirmen, dükkân vb. yapılar doğrudan akar hükmünde sayılmaktadır (Ali Haydar, II, 778). 7. Eksik ehliyetlilerin kanunî temsilcileri bunların menkul mallarını kolaylıkla satma yetkisine sahip oldukları halde gayri menkullerini sınırlı durumlarda ve ancak hâkimin izniyle satabilirler (a.g.e., I, 612-613; Mustafa Ahmed ez-Zerkâ, III, 162-165). Bunun sebebi, akarın sürekliliği dolayısıyla, satıldığı takdirde ele geçecek bedelden daha kolay bir şekilde korunacağıdır.

BİBLİYOGRAFYA :

Lisânü'l-'Arab, "nkl" md.; Serahsî, *el-Meb-sût*, XI, 73; XV, 9, 29-32; Kâsânî, *Bedâ'î*, VII, 142, 256-257; İbn Kudâme, *el-Mugnî*, [baskı yeri ve tarihi yok] (Dâru İhyâ'it-türâsî'l-'Arabî), IV, 90, 218; V, 140-141, 180; Nevevî, *Ravzatü't-tâlibîn* (nşr. Zühre eş-Şâvîş), Beyrut 1985, V, 69; Osman b. Ali ez-Zeylaî, *Tebyînü'l-hakâ'ik*, Bulak 1315, VI, 222; Zekeriyâ el-Ensârî, *Esne'l-me-tâlib*, [baskı yeri ve tarihi yok] (Dâru'l-kitâbî'l-İslâmî), II, 85, 478; Şemseddin er-Remlî, *Nihâyetü'l-muhtâc*, Beyrut 1404/1984, V, 196; Kalyûbî, *Hâşiye 'alâ şerhi Minhâcî't-tâlibîn*, Beyrut, ts. (Dâru'l-fikr), II, 268; III, 144; Muhammed b. Abdullah el-Haraşî, *Şerhu Muhtasarı Halil*, Beyrut, ts. (Dâru Sâdir), VI, 164, 168; Muhammed b. Ahmed ed-Desûkî, *Hâşiye 'ale's-Şerhi'l-kebir*, Kahire 1328, I, 463; III, 479; İbn Âbidîn, *Red-dü'l-muhtâr* (Kahire), IV, 348, 361, 363-365; *Mecelle*, md. 128, 129, 253, 905, 909, 1017, 1019, 1020; Ali Haydar, *Dürrü'l-hükkâm*, İstanbul 1330, I, 224, 230, 409, 612-613; II, 778; III, 127, 148; IV, 373-375; Ebû'lulâ Mardin, *Kat Mülkiyeti*, İstanbul 1948, s. 8-10; Ferit Hakkı Saymen – Halid Kemal Elbir, *Türk Eşya Hukuku*, İstanbul 1954, s. 125, 292; Mustafa Ahmed ez-Zerkâ, *el-Fikhu'l-İslâmî fi şevbihi'l-cedid*, Dimaşk 1968, III, 147-149, 162-165; M. Akif Aydın, *Türk Hukuk Tarihi*, İstanbul 1999, s. 40, 351, 366, 406.

HASAN HACAK

MENNÂNİYYE

(bk. MANİHEİZM).

MENNÛBİYYE

(bk. ÂİŞE el-MENNÛBİYYE).

MENSE MÛSÂ

(ö. 738/1337)

Mali sultanı

(1312-1337).

Mali Sultanlığı'nın kurucusu Mâri Câta'nın (Suncâta Keyta) kardeşi Ebû Bekir'in (Manding Bori) oğlu veya torunudur. Yerli Mandingo dilinde "sultan" anlamına gelen "Mense" (Mensâ) unvanıyla tanınır. 712 (1312) yılında tahta çıkınca Mâri Câta'nın politikasını takip ederek ülkesinin sınırlarını genişletti. Gine Devleti'nden kalan toprakları ve Zagha bölgesini (Batı Tekrûr) ülkesine kattı. Songay Devleti'nin merkezi Gao'yu ele geçirdi ve Sultan Asibay'ın itaatini kabul edip iki oğlunu rehin olarak başşehirine götürdü (725/1325). Uzun süre direnen Tînbüktü'yü de aldı (729/1329). Böylece Nijer havzasında vergiye bağlanan Cenne Krallığı hariç bütün bölgeler, en geniş sınırlarına ve kuv-

vetinin doruğuna ulaşan Mali Devleti'ne bağlanmış oldu. Ülkenin sınırları batıda Tekrûr'dan doğuda Nijer'in doğusunda bakır madenlerinin bulunduğu bölgeye, kuzeyde Sahrâ'da tuz madenleriyle ünlü Tagaza'dan, güneyde Volta Calon'da ormanlık bölgeye kadar uzanıyordu.

İbn Fazlullah el-Ömerî (ö. 749/1349) ve İbn Haldûn (ö. 808/1406) XVII. yüzyıl Mali tarihçilerinden Abdurrahman b. Abdullâh es-Sa'dî ve Mahmûd Kâ'ti et-Tinbüktî, Mense Mûsâ hakkında ayrıntılı bilgi vermektedirler. 753'te (1352) Mali'yi ziyaret eden İbn Battûta onun döneminde yaşayan bazı şahıslardan bilgi aktarmıştır. Bu tarihçilerin eserlerinde Mense'nin 1324-1325'te yaptığı meşhur hac yolculuğuna dair bilgi bulunmaktadır. Sultan, binlerce asker ve halktan oluşan kalabalık bir kafileyle gerçekleştirdiği bu hac sırasında yanında götürdüğü bol miktardaki altını cömertçe harcayarak Mali Devleti'nin adını ve zenginliğini İslâm dünyasının yanında Avrupa'ya da duyurmuştur. Rivayete göre Mense Mûsâ bir hatası yüzünden annesinin ölümüne sebep olmuş, Allah'ın kendisini bağışlaması için bol bol sadaka dağıtmış ve hayatının kalan kısmını oruçlu geçirmeye karar vermişti. Güvendiği bir âlimin Hz. Peygamber'in kabrini ziyaret edip şefaât dilemesini tavsiye etmesi üzerine hacca gitmeye niyetlenerek yol hazırlığına başlamış, çıkardığı فرمانla da ülkesinin her tarafından altın ve erzak gönderilmesini istemiştir.

Ülkesinin başşehri Niani'de oğlu Muhammed'i yerine vekil bırakarak yaptığı bu hac yolculuğu Mense Mûsâ'nın gerçekleştirdiği fetihlerden daha etkili olmuştur. Beraberinde 60.000 kadar asker, kendisinin ve hanımı İnârî Kuntî'nin özel hizmetleri için binlerce köle ve câriye bu-

lunduğu, önceki sultanların hac yolculuklarında götürdükleri altından çok daha fazla altın götürdüğü, ülkesinin zenginliğini gösteren bu altınların iki ton civarında olduğu, kırk katır veya 500 köle tarafından taşındığı rivayet edilmektedir.

Bu yolculuk sırasında cuma günleri uğradığı her şehirde bir cami yaptıran Mense Mûsâ, Kahire'de Memlûk Sultanı el-Melikü'n-Nâsır Muhammed b. Kalavun ile görüştü. Onun huzuruna çıkarken Arapça bildiği halde tercüman istedi ve hac için geldiğini söyleyip siyasî konuları görüşmek istemediğini belirtti. Sultanın huzurunda protokol gereği yeri öpmesi istendiğinde Allah'tan başka kimseye secde edemeyeceğini söyleyip bunu reddetti. Hazîne-i Sultânîyye'ye bol miktarda altın bağışlayan Mense Mûsâ, el-Melikü'n-Nâsır'a ve maiyetine kıymetli hediyeler verdi. Memlûk sultanı da ona aynı şekilde karşılık verip Karâfe semtinde ikametine bir saray tahsis etti.

Mense Mûsâ ve hac kafilesinde yer alanların Mısır'da kaldıkları süre içinde büyük miktarda alışveriş yaparak ticaret hayatını canlandırdıkları, Mısır'ın güzel kumaşları ve güzel câriyeleri karşısında büyülenen sultan ve maiyetinin 1 dinarlık eşyaya 5 dinar ödedikleri, Kahire halkını ihya eden bu altın bolluğunun Mısır'da altının değerini düşürecek dereceye vardığı, altın fiyatlarının bu seferin ardından on iki yıl yükselmediği ve Mısır halkının bu süre boyunca bolluk içinde yaşadığı, Kahire'de bulunan Venedikli tüccarların bu durumu idarecilerine rapor ederek Mali Devleti'nin önemli bir ticaret merkezi haline gelip güldüğü Gâne'nin yerini aldığını bildirdikleri kaydedilmektedir.

Memlûk sultanı tarafından uğurlanan Mense Mûsâ, Mısır hac kafilesıyla birlikte Mekke'ye giderek haccını ifa etti. Orada ülkesinden gelecek hacılar için arazi ve evler satın aldı. Ardından Medine'ye giderek Hz. Peygamber'in kabrini ziyaret etti ve bağışlanmak için onun şefaatine sığındı. Mekke ve Medine'de dağıttığı bol miktarda altınlarla Haremeyn halkını ve hacıları ihsanlara boğdu. Hac ibadetini yerine getirdikten sonra üç ay daha Hicaz'da kalan sultan ve kafilesi dönüşte bedevilerin baskınlarına uğradı. Kahire'ye ulaştığında Memlûk sultanıyla görüşüp ülkesine dönebilmek için Mısırlı tüccarlardan borç para almak zorunda kaldı.

Bu hac seferi trajik bir şekilde sonuçlanmakla birlikte Mali Sultanlığı'nın şö-

retini bütün Avrupa'ya duyurdu; özellikle Portekiz ve İtalya şehir devletlerinin dikkatlerini bu ülkeye çevirmelerine sebep oldu. Bu olayın ardından Avrupalılar'da Afrika içlerini tanıma ve oraya ulaşma düşüncesi giderek güçlenmeye başladı. XIV. yüzyılda Mayorka'da (Mallorca) açılan haritacılık okulunun başlıca hedeflerinden biri ticarî amaçla Afrika içlerini tanıma idi.

Mense Mûsâ'nın bir portresi ölümünden iki yıl sonra, bu asırda çizilen ilk haritanın sahibi Angelino Dulcert'in 1339 tarihli haritasında yer almaktadır. Abraham Cresques tarafından 1375 yılında çizilen *Catalan Atlası*'nda ise Mense Mûsâ, Sahrâ'nın merkezinde başında tacı, bir elinde saltanat asâsı, diğer elinde ülkesinin zenginliğini sembolize eden bir altın top olduğu halde gösterilmiştir. Ayrıca onun, zengin altın kaynaklarına sahip Sudan bölgesinin en büyük ve en zengin zenci ülkesi Mali'nin sultanı olduğu belirtilmiş, harita üzerinde o bölgedeki ticaret yollarıyla Tagaza, Tinbüktü, Mali ve Gao'daki madenler işaretlenmiştir. Bütün bunlar Avrupalılar'ın dikkatini çekmiş, onların keşif ve sömürge duygularını kamçılarmıştır.

Mense Mûsâ, hac dönüşünde Mekke'de karşılaşp yanında getirdiği Endülüslü asıllı mimar Ebû İshâk İbrâhîm es-Sâhîfî el-Girnâtî'ye, Gao'da günümüzde Batı Sudan'da yaygın olan Kuzey Afrika menşeli camilerin ilk örneği sayılan, taraçası mazgallı ve ehrâmî minareli bir cami yaptırdı. Daha sonra Tinbüktü'de Djinger-ber Camii'ni ve Madugu Sarayı'nı Arap mimarisini tarzında inşa ettiren bu üslûbu ülkesine soktu. Sultan hac dönüşü üç veya dört seyyidi aileleriyle birlikte Mali'ye getirmişti. Mali'deki seyyid aileleri bunların neslinden gelmektedir. Onun Kahire'de satın aldığı Türk asıllı bir grup memlûkü de Niani'ye getirdiği bilinmektedir.

Sultanlığının sınırlarına kattığı Tinbüktü ve Gao gibi şehirleri önemli birer İslâm medeniyeti merkezlerine dönüştüren Mense Mûsâ on dört tâbi krallık ve emirliği içine alan geniş ülkesinde ticareti geliştirdi. Ticaretin ağırlık noktasını ülkedeki altın, bakır ve tuz madenleri teşkil ediyordu. Sultan, güçlü ordusu ve zengin hazinesi sayesinde zamanın en büyük devletlerinden biri haline getirdiği ülkesine huzur ve refah dönemi yaşattı. Müslüman ülkelerle ilişkileri geliştirmek için gayret gösterdi. Mısır Memlûk sultanı ve Fas Merînî sultanı ile iyi ilişkiler kurdu. Ülkesinde ilmi hareketi canlandırmaya

Abraham Cresques tarafından 1375 yılında çizilen *Catalan Atlası*'nda (The Catalan Atlas) Mense Mûsâ'nın tasviri (Paris Bibliothèque Nationale, ESP, nr. 30)

çalıştı. Mâlikî mezhebine mensup olan sultan komşu ülkelerde yaşayan Mâlikî fakihlerini ülkesine çağırdı, hac dönüşü tahsil için Fas'a talebe gönderdi. İslâm tarihi kaynaklarında dindar bir hükümdar olarak tanıtılan Mense Mûsâ, bütün yetkilerini oğlu Megâ'ya (Maghan) bırakıp tekrar Mekke'ye yerleşmek istediye de bu arzusunu gerçekleştiremeden vefat etti. Yerine geçen oğlu Megâ'nın döneminde Mali Sultanlığı zayıflama sürecine girdi.

Mense Mûsâ ve meşhur hac seferi Batı Sudan halkı arasında İslâmî geleneklerle yerli gelenekleri uzlaştıran bir destana dönüşmüştür. Destanın kahramanı Mekan-ta Cigi'nin (yerli dilde Facigi) annesine karşı yaptığı bir kaza sonucu başladığı hac seferinin anlatıldığı destanda bir taraftan onun İslâm'a samimi bir şekilde bağlılığı ele alınırken diğer taraftan yerli inançlara karşı saygısı dile getirilmiştir.

BİBLİYOGRAFYA :

İbn Fazlullah el-Ömerî, *Mesâlik: l'Afrique moins l'Egypte* (trc. Gaudet-Demombynes), Paris 1927, s. 70-81, 89-93; İbn Battûta, *er-Rihle*, Beyrut 1987, s. 699; İbn Kesîr, *el-Bidâye*, XIV, 112; İbn Haldûn, *el-İber*, V, 433-434; VII, 266; a.mlf., *Histoire des berbères* (trc. de Slane), Paris 1982, II, 112-114; Kalkaşendî, *Şubhu'l-a'sâ* (Şemseddin), V, 8-11, 294-296; Makrîzî, *es-Sülûk*, II, 145, 255; a.mlf., *ez-Zehabü'l-mesbûk fi zikri men hacce mine'l-hulefâ ve'l-mülûk* (nşr. Cemâleddin eş-Şeyyâ), Kahire 1955, s. 110-113; İbn Hacer, *ed-Dürrü'l-kâmine*, IV, 383-384; Mahmûd Kâ'ti et-Tinbüktî, *Târîhu'l-Fettâş* (nşr. ve trc. O. Houdas – M. Delafosse), Paris 1964, s. 55-65; Abdurrahman b. Abdullah es-Sa'dî, *Târîhu's-Sûdan* (nşr. ve trc. O. Houdas), Paris 1964, s. 12-16; Selâvî, *el-İstikşâ*, III, 151-152; V, 100-101; İbrâhim Ali Tarhan, *Devletü Mâli el-İslâmiyye*, Kahire 1973, s. 71-92; Djibril Tamsir Niane, "Le Mali et la deuxième expansion manden", *Histoire générale de l'Afrique*, Paris 1985, IV, 171-176, 178; Selâhaddin el-Müneccid, *Memleketü Mâli 'inde'l-coğrafiyye-ne'l-müslimîn*, Beyrut 1982, tür.yer.; J. Cuq, *Histoire de l'islamisation de l'Afrique de l'ouest*, Paris 1984, s. 79-85, 110-127; M. R. Lipschutz – R. K. Rasmussen, "Musa (Mansa Musa; Kankan Musa)", *Dictionary of African Historical Biography*, London 1989, s. 162-163; P. Diagne, *Bakari II (1312) et Christophe Colomb (1492) à la rencontre de l'Amérique*, Dakar, ts. (Sankoré), s. 116-117; G. Désiré-Vuillemin, "Kango Moussa: Empereur du Mali", *Documentation pédagogique africaine*, sy. 2, Paris 1963, s. 1-25 (ayrı basım); Henri Labouret, "Mali", *IA*, VII, 251-252; D. C. Conrad, "Mansa Mûsâ", *EF* (Fr.), VI, 406-407.

AHMET KAVAS

MENSUH

(bk. NESİH).

MENŞUR

(المنشور)

Hükümdar tarafından yapılan bir tayini, bir görev veya muafiyeti yahut iktâ tevcihini bildiren belge.

Sözlükte "yaymak, dağıtmak, kitabı basıp yayımlamak; diriltmek" anlamlarına gelen neşr kökünden türemiş olup "dağılmış, yayılmış" demektir. Herkese duyurulmak, açıklanmak ve yayılmak amacıyla yazıldığı için bu belgelere **menşûr** denilmiştir.

Asr-ı saâdet'te, Hulefâ-yi Râşidîn ve Emevîler devrinde menşur tabirinin "buyruk ve ferman" mânasında kullanıldığına dair bir kayda rastlanmamıştır. Bu dönemde "buyruk" keliminde kitap, mektup ve ahidnâme anlamlarının kullanıldığı görülmektedir (Abdülhay el-Kettânî, bk. İndeks). Abbâsîler'de ise iktâ tevcihiyle ilgili bir belgede hiç kimsenin iktâ sahibinden menşur, tevkî veya hüccet ibraz etmesini isteyemeyeceği belirtilmektedir (Kalkaşendî, XIII, 130). Taberî'nin 187 (1803) yılı olaylarını anlatırken zikrettiği menşurun da (*Târîh*, VIII, 290) genel anlamda belge karşılığı kullanıldığı anlaşılmaktadır. Ancak İbnü'l-Esîr, 354 (965) yılı olaylarını kaydederken halifelik divanından Ebû Ahmed Hüseyin b. Mûsâ'nın nakîbü't-tâlibiyyîn ve emîr-i hac tayin edildiğine dair bir menşur yazıldığını belirtir (*el-Kâmil*, VIII, 565-566). Bu da IV. (X.) yüzyılda Abbâsîler'de menşur kelimesinin "halifenin buyruğu" mânasında kullanıldığını gösterir.

Fâtımîler'in her türlü resmî yazışma ve çeşitli görevlere yapılan tayinler için çok defa sicil, bazan menşur, bazan da sicil ve menşuru birlikte kullandıkları görülmektedir (Ebû'l-Kâsım İbnü's-Sayrafi, s. 16; Kalkaşendî, X, 449-465; Eymen Fuâd Seyyid, s. 256-257, 259, 325, 332). Fâtımîler döneminde kâtipler sicil ve menşurun sonuna belge hangi divandan çıkmışsa onun adını kaydederdiler. Fâtımî Halifesi Hâkim - Biemrillâh, 407 (1016-17) yılında Halep ve civarında yaşayan halkın haraçtan muaf tutulmasına dair bir menşur yayımlamıştır.

Endülüslü Emevî Devleti'nde tayin belgelerine menşur, sak ve sicil denilirdi. Eyyûbîler'de sultan tarafından tayin edilen görevlilere verilen tayin belgesine menşur adı verilir. İktâlar da sultanın tuğrasını taşıyan bir menşurla tevcih edilirdi. Ancak Eyyûbîler'de taklit, menşur ve sicil

kelimelerinin birbirinin yerine kullanıldığı görülmektedir. Misal kelimesi de menşur ve askerlere verilen iktâ berati yerine kullanılmaktadır (Şeşen, s. 125-126).

Halep'teki Hanefî medreseleri müderrisliğine tayin edilen Alâeddin el-Kâsânî'ye Selâhaddin-i Eyyûbî tarafından bir menşur verilmişti (a.g.e., s. 136). Yine Selâhaddin-i Eyyûbî 3 Safer 567'de (6 Ekim 1171) Kādî el-Fâzîl'in yazdığı bir menşuru (sicil) Kahire Camii'nde okutarak mekleri (sanat ve ticaret erbabından alınan gayri şer'î vergi) kaldırmıştı (Ebû Şâme, I/2, s. 522). 580'de (1184-85) Selâhaddin tarafından çıkarılan bu menşurlarda el-Melikü'l-Efdal el-Melikü'l-Âdil'in kefaletiyle Suriye'de, el-Melikü'l-Azîz ise Takyyüddin'in kefaletiyle Mısır'da babasının nâibi tayin edilmiştir (İbnü'l-Esîr, XI, 449). Sultanın merkezde bulunmadığı zamanlarda onun yetkilerini kullanan nâiblere savas kararı, idamlar, azil ve tayinler, iktâ dağıtımı, kabileler arasındaki anlaşmazlıklarda hakemlik ve orduya kumanda etme gibi çeşitli konularda yetki verildiğini ifade eden menşurlar tevcih edilirdi. Eyyûbîler'de bir kişiye verilen menşurda önce hutbe kısmı yer alır, daha sonra görev verilen kişinin liyakatinden, görev ve yetkisinden bahseden bölüm gelir ve menşur göreve tayin edilen şahsa yapılan nasihatlerle son bulurdu.

İlhanlılar çeşitli tayinlerle ilgili olarak yarlık (yarlık), taklit ve ferman yanında menşur kelimesini de kullanmışlardır (Özkuzugüdenli, s. XIX vd.). Delhi Türk Sultanlığı'nda menşur karşılığında ferman, ahkâm-ı tevkî ve tuğra kelimelerine yer verilmiş, ancak saltanatlarının tasdiki için hükümdarlar Abbâsî halifelerinden menşur istemişlerdir. Nitekim Muhammed Tuğluk, 744'te (1343-44) Kahire'ye bir elçilik heyeti göndererek Halife Hâkim - Biemrillâh'tan menşur talep etmiş, halifenin elçisi saltanatını tasdik eden bir menşur getirince onu büyük saygıyla karşılamıştı.

Memlûkler devrinde her belge için ayrı ayrı tabirler ortaya çıkınca menşur kelimesi daha çok iktâ tevcihiyle ilgili olarak kullanılmıştır. İktâlara dair menşurlar da İma Dîvân-ı İnşâ'dan sultan adına yazılır ve onun tasdikine arz edilirdi. İktâ menşurları hacim ve yazı bakımından iktâ sahiplerinin askerî rütbesine göre değişirdi. İbn Abdüzzâhir tarafından Kalavun'un oğlu Muhammed için yazılan ve güzelliğinden dolayı "sultânü'l-menâşîr" denilen menşurla çeşitli kavimlere mensup